

sons latinoamericanos

XOVES 14 MARZO 2024

Auditorio de Galicia, 20:30 h

REAL FILHARMONÍA DE GALICIA

Baldur Brönnimann, director

Darío Solari, barítono/narrador

CONVERSANDO CON...

Baldur Brönnimann e Darío Solari

Sala Mozart, 19.45 h

**GALICIA
CALIDADE**

Ao rematar, servirse un viño cortesía de Galicia Calidade

fiando historias

MIGRACIONES

PROGRAMA

J.P. MONCAYO (1912-1958)

Huapango

V. ASCONE (1897-1979)

Cinco cancións ao estilo popular rioplatense

Aquí me pongo a cantarte (tonada)

De mi boca a tu labio (huella)

Vidalita del querer

Como las frutas de monte (chacarera)

Caballito criolla (gato)

A. GINASTERA (1916-1983)

Estancia, op.8 (ballet completo)

Cuadro I - El amanecer

Introducción y escena

Pequeña danza

Cuadro II - La mañana

Danza del trigo

Los trabajadores agrícolas

Los peones de la hacienda

Los puebleros

Cuadro III - La tarde

Triste pampeano

La doma

Idilio en el crepúsculo

Cuadro IV - La noche

Nocturno

Cuadro V - El amanecer

Escena

Danza final (Malambo)

A. MEJÍA (1905-1973)

Acuarela

A. MÁRQUEZ (1950)

Danzón núm. 2

Duración aproximada do concerto: 75 minutos (sen pausa)

Pregámoslle ao público que non faga fotografías e que desconecte os teléfonos móbiles, reloxos, etc.

REAL FILHARMÓNIA DE GALICIA

A Real Filharmonía de Galicia créase no ano 1996 en Santiago de Compostela, e ten a súa sede permanente no Auditorio de Galicia, na cidade de Santiago de Compostela. Está formada por cincuenta músicos de 17 nacionalidades diferentes. Baldur Brönnimann é, desde 2023, o seu director titular e artístico; Sebastian Zinca o seu director asistente e Joana Carneiro a principal directora convidada. Coa orquestra colaboran os máis destacados directores, cantantes e instrumentistas de todo o mundo.

A RFG está comprometida en achegar a música clásica a todo o territorio galego, aos públicos máis novos e destaca, ademais, o seu compromiso co patrimonio musical galego. Xestionada polo Consorcio de Santiago, a RFG está financiada pola Administración Xeral do Estado, a Xunta de Galicia e o Concello de Santiago.

DIRECTOR

Baldur Brönnimann

BARÍTONO / NARRADOR

Darío Solari

VIOLÍNS I

James Dahlgren
(concertino)
Adriana Winkler
(axuda de concertino)
Anca Smeu **
Victoria Jurov
Michal Ryczel
Daniel Kordubaylo
Yulia Petrushevskaya
Anna Alexandrova
Ildiko Oltai

VIOLÍNS II

Grigori Nedobora *
Nikolay Velikov **
Samira Ajkic
Irina Gruia
Helena Sengelow
Enrique Roca
Elina Viksne

VIOLAS

Natalia Madison *
Ionela Ciobotaru **
Oxana Bakulina
Timur Sadykov
Ignacio Marino
Iriana Fernández
Anne Schlossmacher

VIOLONCELLOS

Plamen Velev *
Carlos García
Millán Abeledo
Manuel Lorenzo
Thomas Piel

CONTRABAIXOS

Carlos Méndez *
Alfonso Morán **
Amador Del Pozo

FRAUTAS

Laurent Blaiteau *
Luis Soto

ÓBOES

Esther Viúdez **
Sergio Rodríguez ***

CLARINETES

Vicente López *
Bernardino Assunção
(R)

FAGOTES

Juan Carlos Otero *
Manuel Veiga **

TROMPAS

Alfredo Varela *
Xavier Ramón **
Jordi Ortega *
Pablo de Miguel ***

TROMPETAS

Ramón Llåtser **
Rodrigo Iglesias (R)
Pablo Martínez ***

TROMBÓNS

Iago Rios (R)
Juan Luis Novo (R)
Oscar Vázquez (R)

TUBA

Hugo Portas (R)

ARPA

Bleuenn Le Fric (R)

PIANO

Haruna Takebe (R)

TIMBAL / PERCUSIÓN

José Vicente Faus *
Iker Iriondo ***
Isabel Diego (R)
Gonzalo Zandundo
(R)
Marta Prado (R)
Diego Ventoso (R)
Dario González (R)

*principal | **coprincipal | ***EAEM (Curso Avanzado de Especialización Orquestral) | (R) reforzo

BIOGRAFÍAS

Baldur Brönnimann

Director

Director musical e artístico da Real Filharmonía de Galicia. Naceu en Suíza e reside en Madrid dende hai máis de 13 anos, Brönnimann formouse na Academia de Música da Cidade de Basilea e no Royal Northern College of Music de Manchester, onde posteriormente foi nomeado titor visitante de dirección.

Baldur é unha persoa profundamente comprometida coa relevancia da música clásica na sociedade e coa creación actual, moi activo como comisario de novas obras, de diferentes festivais e ciclos, así como coa divulgación e formación de novos músicos e público.

A súa carreira como director artístico e musical comeza coa dirección titular da Orquesta Sinfónica Nacional de Colombia en Bogotá, posto que ocupou entre os anos 2008 e 2012. Entre 2011 e 2015 asumiu a dirección artística de BIT20, principal conxunto de música contemporánea de Noruega. Ademais, entre 2014 e 2020 foi director

principal da Orquesta Sinfónica do Porto Casa da Música á que segue regresando cada temporada tras un exitoso mandato.

Nos últimos anos, entre 2016 e 2023, tamén liderou a Sinfonietta de Basilea, orquesta onde dirixe programas que combinan obras contemporáneas co repertorio estándar, nunha procura constante para desafiar as convencións clásicas e explorar novas vías para a interpretación orquestral.

Brönnimann dirixiu salientables interpretacións de obras de compositores como Ligeti, Romitelli, Boulez, Vivier, Schnebel e Zimmerman en festivais como o Wien Modern, Darmstadt, Mostly Mozart no Lincoln Center e os Proms da BBC, e goza da máis alta consideración dalgúns dos compositores máis eminentes da actualidade, como Chin, Lachenmann e Saariaho. Nas últimas tempadas converteuse nun director moi demandado, e dirixiu a Filharmónica de Seúl, Filharmónica de Oslo, Sinfónica da WDR, Sinfónica de Barcelona, Filharmónica de Bergen, a Sinfónica da Radio de Viena e as orquestras de Cámara de Aurora e Múnic, entre outras.

Nos teatros de ópera, Brönnimann dirixiu *Le Grand Macabre* de Ligeti na English National Opera, a Komische Oper Berlin e o Teatro Colón (Bos Aires) tanto nas producións da Fura dels Baus como de Barrie Kosky, *A morte de John Adams* de Klinghoffer na English National Opera, *L'amour de Loin* de Kaija Saariaho no Festival de Bergen e a Ópera de Noruega, e *Index of Metals* de Romitelli con Barbara Hannigan no Theater an der Wien de Viena. No Teatro Colón da Arxentina tamén dirixiu *Erwartung* de Schoenberg, *Hagith* de Szymanowski e *The Little Match Girl* de Helmut Lachenmann, co compositor como narrador, e *Die Soldaten* de Zimmermann.

BIOGRAFÍAS

Darío Solari Barítono/Narrador

Nacido en Montevideo, Uruguai, Darío Solari é un dos intérpretes máis importantes do repertorio de Verdi e bel canto para barítono. Foi galardoado como mellor novo cantante no concurso Ferruccio Tagliavini en Deutschlandberg, no concurso internacional Tito Schipa en Lecce e no concurso internacional Iris Adami Corradetti en Padua.

Actuou nos principais escenarios de ópera de todo o mundo, incluíndo a Deutsche Oper Berlin, a New Israeli Opera en Tel Aviv, a Oper Leipzig, a Oper Frankfurt, a Ópera de Monte-Carlo, a Ópera de Toulon, o Festival de Ópera de Savonlinna, o Théâtre du Capitole en Toulouse, o Teatro Real Danés en Copenhague, a Palm Beach Opera, a Florida Grand Opera de Miami, o Maggio Musicale Fiorentino en Florencia, o Teatro Filarmonico en Verona, o Teatro Reggion en Turín, o Teatro dell'Opera en Roma e o Teatro Comunale en Bolonia, entre outros.

Darío Solari traballou con prestixiosos directores de orquestra como Roberto Abbado, James Conlon, Zubin Mehta, Riccardo Muti e Gianluigi Gelmetti, e con importantes directores de escena como Bob Wilson, Micha Von Hoেকে, Graham Vick, Franco Zeffirelli, David McVicar e Cristina Mazzavillani Muti.

Entre as súas actuacións máis destacadas atópanse *Macbeth* no Teatro dell'Opera di Roma baixo a dirección de Riccardo Muti e no Teatro Comunale de Bolonia dirixido por Robert Wilson e baixo a batuta de Roberto Abbado; *Don Carlo* (Rodrigo) coa Orquestra Filharmónica de Israel en Tel Aviv baixo Zubin Mehta; *Carmen* (Escamillo) no Maggio Musicale Fiorentino e na Arena de Verona; *Madama Butterfly* (Sharpless) na Deutsche Oper Berlin; ou *Don Pasquale* (Malatesta) na Ópera de Monte-Carlo.

Entre os seus plans recentes e futuros atópanse *Aida* (Amonasro) e *Simon Boccanegra* no Teatro Comunale de Bolonia; *Tosca* (Barón Scarpia - debut no papel) na Oper Frankfurt; *Il trovatore* (Conte di Luna) no Teatro Comunale de Bolonia

coa dirección escénica de Robert Wilson e musical de Pinchas Steinberg; e *Don Pasquale* (Malatesta) no Teatro Colón de Bos Aires.

A súa gravación de *Parisina* de Donizetti, publicada por Opera Rara, foi amplamente eloxiada pola prensa musical.

NOTAS AO PROGRAMA

A Real Filharmonía da man do seu director titular Baldur Brönnimann preséntanos un concerto moi especial dentro da súa programación *Migracións* titulado 'Sons latinoamericanos' e conformado por obras de compositores orixinarios de países receptores da masiva migración galega do pasado século: Arxentina, México, Uruguai e tamén, en menor medida, Colombia. A proposta é igualmente orixinal por romper co eurocentrismo dominante na maioría de temporadas de música clásica occidental, dando cabida deste xeito a autores doutras latitudes. Todas as obras supoñen, como veremos, a introdución de elementos do folclore de cada un dos países no contexto da música habitualmente coñecida como "cultura".

A primeira obra que escoitaremos é *Huapango* de José Pablo Moncayo (1912-1958). Este compositor mexicano iniciouse na música co piano e durante a súa xuventude traballou como instrumentista en radios e clubs nocturnos de jazz. Posteriormente, estudou con Carlos Chávez e xunto a catro compañeiros —Blas Galindo, Daniel Ayala e Salvador Contreras— formou o Grupo dos Catro que tiña como principal obxectivo a promoción da música nacionalista do seu país, realizando numerosas recollidas e traballo de campo para a estudar a música folclórica. Así mesmo, estivo

moi vencellado á Orquesta Sinfónica Nacional, onde ocupou distintos cargos: pianista e percusionista nun primeiro momento e logo subdirector e director artístico; así como ao Conservatorio Nacional de Música, no que ensinou composición e dirección. As súas obras máis representativas son a ópera *La mulata de Córdoba*, o ballet *Tierra, Muros verdes*, para piano solo e diversa música de cámara como a *Sonata para violín e piano*, *Sonata para violín e violonchelo* ou o *Trío para frauta, violín e piano*. *Huapango* foi estreada o 15 de agosto de 1941 pola Orquesta Sinfónica de México dirixida polo seu mestre Carlos Chávez e trátase dunha especie de poema sinfónico. O *huapango* é unha danza folclórica do pobo de Alvarado no estado de Veracruz que acostuma bailarse sobre unha plataforma de madeira. O seu nome crese que procede do español 'fandango' ou do náhuatl (lingua do imperio Azteca) 'cuatlipanco'. Moncayo coñeceu estas danzas nas recollidas que fixo en diferentes zonas do seu país. Para esta obra empregou tres *huapangos* distintos e nela escoitaremos pasaxes rítmicas que rodean unha sección lírica con solos de arpa e instrumentos de vento e unha pasaxe final que parece un duelo entre a trompeta e o trombón. A día de hoxe, é considerado un segundo himno mexicano e posúe, polo tanto, un gran valor identitario para os habitantes deste país.

Seguidamente, aproximámonos a Uruguai da man de Vicente Ascone (1895-1979) e as súas *Cinco canciones al estilo popular rioplatense*. Este compositor naceu na rexión italiana de Calabria pero emigrou de neno xunto aos seus pais a Uruguai, onde iniciou os seus estudos musicais coa trompeta. Trátase dun autor de formación clásica pero moi arraigado nas raíces folclóricas americanas no que algúns musicólogos denominan pos-nacionalismo. En 1931 conseguiu a praza de trompetista na Orquesta Sinfónica del Servicio Oficial de Difusión Radioeléctrica, de recente creación, e uns anos máis tarde trasladouse a vivir a Venezuela, despois de que o goberno daquel país lle encargara a organización das ensinanzas musicais. De volta en Uruguai foi director da Banda Municipal de Montevideo entre 1940 e 1954, así como director e profesor na Escuela Municipal de Música da mesma cidade, que actualmente leva o seu nome. Como compositor estivo moi ligado ao mundo do ballet e da educación musical e dentro do seu catálogo destacan: *Paraná Guazú* (ópera en catro actos, con motivo do centenario da xura da constitución uruguiaia), *Nocturno nativo* (primeiro ballet nacional), *Suite Uruguayenne*, *Farsa sentimental e grotesca*, *Salmo de David* (para solistas, coro e instrumentos de vento e percusión), a suite sinfónica *Acentos americanos*, e tres sinfonías.

As *Cinco canciones al estilo popular rioplatense* están escritas para tenor e orquestra sinfónica sobre cinco textos do poeta e dramaturgo uruguaio Fernán Silva Valdés, co que tamén colaborou noutras ocasións. Os seus títulos son os seguintes: 'Aquí me pongo a cantar' (tonada), 'De mi boca a tu labio' (Huella), 'Vidalita del querer', 'Caballito criollo' (Aire de gato) e 'Como las frutas del monte' (Aire de chacarera). As referencias ao folclore da rexión rioplatense son evidentes con apelacións xa no título a danzas populares como o *gato* (baile en parella máis popular na Arxentina nos séculos XIX e XX e tamén en Uruguai, Chile, Bolivia e Paraguai), a *huella* (típica do sur da Arxentina, caracterízase por un tempo vivo e un ritmo marcado e bailábase de maneira independente) ou a *chacarera*; e a cantos como a *tonada*.

O núcleo do programa é o ballet *Estancia op. 8* de Alberto Ginastera (1916-1983), compositor arxentino que xunto con Chávez en México e Villalobos no Brasil contribuíu a situar a Latinoamérica no mapa musical internacional. Todos eles viviron unha encrucillada entre o nacionalismo e as linguaxes de vangarda que se desenvolveron no s. XX. No caso de Ginastera, e tras formarse nos EE.UU. con Aaron Copland na década dos 40, acabou por consolidar un estilo

NOTAS AO PROGRAMA

neoespressionista que mesturaba ambos elementos nunha proposta ben persoal. Xa de volta na Arxentina fundou a Facultad de Música da Universidad Católica, onde transmitirá o seu saber a distintas xeracións de compositores. *Estancia op. 8* foi escrita en 1941 e é, sen dúbida, a súa obra máis recoñecida no panorama internacional. A nivel estilístico pertence á súa primeira etapa, a do “nacionalismo obxectivo” como a *Obertura para un fausto criollo*, na que os elementos folclóricos conviven cunha linguaxe musical e harmónica herdeira do romanticismo decimonónico. O ballet, nun único acto, foi un encargo de Lincoln Kirstein, director do American Ballet Caravan, pero a disolución desta formación ocasionou que non se estreara con representación ata 1952, once anos despois da súa composición. Mentres tanto, Ginastera fixo unha suite orquestral con algúns dos números máis célebres que se deu a coñecer en 1943 e que actualmente se programa con moita frecuencia. Non obstante, esta noite escoitaremos o ballet completo escrito para orquestra e un tenor solista que tamén actúa como narrador. A obra intenta retratar a vida agrícola nunha estancia, nome que reciben na Arxentina o que aquí coñecemos como latifundio. A estrutura está dividida en 5 cadros cun total de 12 números: Cuadro I: ‘El amanecer’ (Introdución y escena / Pequeña danza);

Cuadro II: ‘La mañana’ (Danza del trigo / Los trabajadores agrícolas / Los peones de hacienda / Los puebleros); Cuadro III: ‘La tarde’ (Triste tarde / La doma / Idilio crepuscular); Cuadro IV: ‘“La noche’ (Nocturno); e Cuadro V: ‘El Amanecer’ (Escena y Danza Final (Malambo)). O selo nacionalista desta obra confirenlo os versos cantados e falados do poema épico gaucho titulado *Martin Fierro*, escrito en 1872. A nivel musical aparecen elementos folclóricos como danzas campesiñas —malambo— ou urbanas —a milonga—.

A seguinte parada desta viaxe é Colombia, con *Acuarela* de Adolfo Mejía (1905-1973), pedagogo, guitarrista, pianista e compositor. Os inicios da súa carreira foron en Cartaxena de Indias para logo trasladarse a Nova York onde formou o Trío Albéniz xunto a Terig Tucci e Antonio Francés. Posteriormente, viaxou cunha bolsa a Europa e formouse en París con Nadia Boulanger e Charles Koechlin, pero viuse obrigado a regresar ao seu país despois do estalido de Segunda Guerra Mundial. Xa de volta, foi membro da primeira orquestra de jazz colombiana, profesor do Instituto Musical de Cartagena, director da Banda da Armada Nacional e fundador da Sociedad Pro-Arte Musical. As súas obras máis destacadas son: *Pequeña Suite*, na que empregou aires e ritmos típicos da rexión andina

e tamén caribeña, os poemas sinfónicos *América* e *Íntima*, o ballet *Finita Remanacuaca*, a obra orquestral *Preludio para la tercera salida de Don Quijote*, e numerosa música de cámara. Toda a súa produción presenta un estilo romántico imbuído das influencias do folclore do seu país, que bebeu dende neno gracias ao seu pai que era intérprete de timple e coñecedor desta música. *Acuarela* foi composta en 1941, o mesmo ano que *Estancia*, e musicalmente é un *pasillo*, xénero e danza folclórica colombiana que ten a súa orixe no *vals* vienés que os emigrantes austríacos levaron á zona dos Andes durante as guerras de independencia.

Para pechar este programa volvemos de novo a México, cunha das obras máis coñecidas da literatura musical latinoamericana: o *Danzón núm. 2* de Arturo Márquez (1950). Este compositor estudou piano, violín e trombón no Conservatorio de Música e no Instituto de Bellas Artes de México. Posteriormente ampliou a súa formación en París (con Jacques Castérède) e no Instituto das Artes de California onde iniciou o seu interese por procesos e técnicas vangardistas que vai plasmar no *Danzón núm. 1*, peza electrónica para cinta e saxofón opcional, con aspectos minimalistas e referencias a esta danza de salón típica de Cuba que logo tamén se fixo popular en Veracruz e Cidade de México. Márquez escribiu un total de nove danzóns e os

máis coñecidos son sen dúbida o número 8, dedicado a Ravel, e o número 2, que ao lado do *Huapango* de Moncayo, é considerado case un himno nacional. Escrito para orquestra sinfónica, foi un encargo da Dirección de Actividades Musicales da UNAM e está dedicado á súa filla Lily. Márquez concibiuno como unha especie de homenaxe á música popular e explicaba así como se xestou: “La idea de escribir el Danzón núm. 2 se originó en 1993 durante un viaje a Malinalco con el pintor Andrés Fonseca y la bailarina Irene Martínez, ambos expertos en danzas de salón con una pasión especial por el danzón, [...] y también durante viajes posteriores a Veracruz y visitas a la Colonia Salón en Ciudad de México. A partir de estas experiencias, empecé a aprender los ritmos del danzón, su forma, su contorno melódico y a escuchar las viejas grabaciones de Acerina y su Orquesta de Danzonera. Me fascinó y empecé a comprender que la aparente ligereza del danzón es sólo como una tarjeta de visita para un tipo de música llena de sensualidad y seriedad cualitativa”.

Gocemos destes *Sons latinoamericanos*, que funden nun sentido abrazo o folclore e a música clásica, Europa e América, nun todo indisoluble.

CARME TUBÍO BARREIRA

AUDITORIO DE GALICIA

Avenida do Burgo das Nacións, s/n
15705 Santiago de Compostela

DESPACHO DE BILLETES

AUDITORIO 981 571 026 | 981 573 979

ZONA C 981 542 462

OFICINAS

981 552 290 | 981 574 152

---

rfgalicia.org

compostelacultura.gal

INSTAGRAM

@realfilharmoniadegalicia

@compostelacultura

FACEBOOK

RealFilharmoniadeGalicia

CompostelaCultura

TWITTER

@rfgalicia

@CCultura

PRÓXIMO CONCERTO

dous continentes

XOVES 21 MARZO

Auditorio de Galicia, 20:30 h

CONVERSANDO CON...

Jessica Cottis

Sala Mozart, 19:45 h

Jessica Cottis, directora

Amy Dickson, saxofón

- Serguéi Prokofiev: Sinfonía núm. 1 en Re Maior, op. 25 "Clásica"
- Peter Sculthorpe: Island Songs
Estrea en España
- Joseph Haydn: Sinfonía núm. 104 en Re Maior 'Londres'